

Oponentský posudek bakalářské práce:

František Špínka – *Human corporeality in the Philosophy of George Berkeley*

Předložená práce tematizuje – jak napovídá její výstižný název – otázku lidské tělesnosti v Berkeleyho filosofii. Konkrétněji si autor si vytyčuje dva hlavní cíle: (i) „show that the non-existence of the material substance did not stop Berkeley from asserting that the physical world – and with it the human body – is, at least in some sense – real“ (s. 9); a (ii) „uncover the specific nature of the human body in [Berkeley’s] immaterialism and its relation to the spiritual substance“ (tamt.). Celkové rozvržení práce a faktické zpracování nenechává čtenáře na pochybách, že skutečným ústředním tématem práce je druhý z uvedených cílů. Autorovou nedeklarovanou, avšak postupně se ukazující hlubinnou ambicí je pak podle všeho ukázat, že tato Berkeleym samotným nijak zvlášť intenzivně propracovaná problematika má potenciál nechat plasticky vyvstat některé bazální a opomíjené aspekty Berkeleyho immaterialistické ontologie a jejího theologického ukotvení.

Po metodologicky laděné 1. kapitole, koncipované jako úvod, si autor připravuje půdu pro ústřední části svého výkladu představením motivace, metody a ontologie Berkeleyho immaterialismu (kap. 2). V rámci výkladu Berkeleyho ontologie zde autor uvádí na scénu základní kategorie a rozlišení, která bude využívat v dalším výkladu – představuje kategorii duchovní substance a kategorii jejích percpceí, zavádí rozlišení mezi činností a trpností a rozdíl mezi bezprostředním a zprostředkovaným poznáním – a bez větších obtíží dosahuje výše vytčeného cíle (i). Počínaje 3. kapitolou se pak autor pouští do plnění vytčeného cíle (ii). Nejprve je zde diskutována Boží poznávací činnost jako poslední základ setrvalé existence fyzické reality a zaveden úkon syntézy jako vlastní výraz činnosti konečných duchovních substancí. Ve zbytku kapitoly pak autor přímo tematizuje lidskou tělesnost, a to nejprve rozbořem způsobu, jímž je nějaký soubor idejí vnímán jako vlastní tělo – přičemž autor správně zdůrazňuje zásadní roli hmatu na pozadí Berkeleyho koncepce idejí jako vzájemně na sebe odkazujících znaků v rámci božského universálního jazyka přírody –, poté zkoumáním berkeleyovsky koncipovaného těla jako smyslového orgánu hmatu samého, a nakonec předběžným náčrtem závažného problému spočívajícího v tom, že navzdory právě vykázané funkci orgánu hmatu podle Berkeleyho závazků „the concept of being corporeal being does not seem essential to our substantiality“ (s. 44), takže „Berkeley can claim that mind can exist without [body *qua* a collection of ideas]“ (tamt.). V kap. 4 autor pojednává problematiku tělesnosti z další stránky – totiž prismatem otázky, zda, popř. v jakém smyslu „does the finite spirit partake in the causation of the body’s existence and movement“ (s. 46); na první pohled se totiž taková možnost zdá na pozadí Berkeleyho závazků generovat „a contradictory statement: we actively cause what we immediately perceive as passive“ (s. 47). Autor zvažuje a odmítá jak silně okasionalistické, tak silně „ne-aktivistní“ řešení uvedného rozporu a hájí jakési hybridní řešení, podle něhož se u Berkeleyho naše skutečná účinná příčinnost vyčerpává produkcí úkonů chtění, jejichž předmětem jsou pohyby částí toho, co chápeme jako své tělo, zatímco vzhledem k těmto pohybům samotným platíme za pouhé příčiny okasionální. V závěrečné 5. kapitole se autor s přihlédnutím k vykázanému, poněkud překérnímu statusu těla ve vztahu k substancíálnosti příslušného vtěleného ducha a k závazku, že „it must be God who causes that we perceive [the collection of ideas conceived by us as our own body] more intimately than others and subsequently understand them as belonging to our body“ (s. 61),

věnuje otázce, proč nás Bůh stvořil jako vtělené bytosti. Autor přesvědčivě blokuje dvě možnosti, které se zde *prima facie* nabízejí, totiž že vtělenost způsobuje konečnost konečných duchů v tom smyslu, že je principem jejich konečnosti, a že vtělenost se uplatňuje jako princip individuace osob, a nabízí namísto toho – vycházející z Berkeleyho vhledu, že „similarly to how God expresses himself in the divine language, finite spirits express themselves through their bodies“ (s. 61) – odvážný výklad, podle něž v Berkeleyho rozvrhu „our body enables us to be aware of God’s omnipotence by participating in it“ (s. 68).

Autor se v předložené práci chopil velmi nesnadného a badatelsky živého tématu a nejenže jej zdárně zpracoval, ale navíc se pokusil vykázat jeho relevanci a možný přínos pro interpretaci theologického ukotvení Berkeleyho immaterialistické ontologie a pro lepší porozumění jejím problematickým aspektům. V tomto ohledu předložený text výrazně překračuje nároky kladené na bakalářskou práci. Stejně nadstandardní je rozsah uplatněné sekundární literatury, kterou autor prokazatelně ovládá a dokáže s ní náležitě pracovat, stejně jako pozoruhodná znalost značné části Berkeleyho textového korpusu. To vše autorovi umožňuje nuancovaný a místy (nakolik mohou posoudit) originální výklad celé problematiky, který je dalek pouhé kvalifikované reprodukce Berkeleyho pozice ve zvoleném výseku, nýbrž má ambici přispět k současnému živému berkeleyovskému bádání. Přestože níže mám určité výhrady k členění textu, celkově platí, že výklad i argumentace je obvykle jasná a dobře sledovatelná a prezentované závěry jsou obvykle přijatelné nebo dokonce přesvědčivé. Nejsem kompetentní k posuzování úrovně angličtiny, v níž je práce sepsána; text každopádně vykazuje minimum překlepů a po formální stránce je podle mne v naprostém pořádku.

Pokud jde o kritické poznámky, resp. otázky, omezím se na následující dva body:

(1) Není mi jasný rozdíl mezi „hybridním“ řešením problematiky činnosti konečné duchovní substance vůči jejímu tělu, které autor hájí, a autorem odmítaným „occasionalist view“, představeným v 4.b.i (s. 48-49). Zdá se mi, že tři výtky, které autor proti „occasionalist view“ vznáší, lze buď stejně dobře vznést i proti autorovu upřednostňovanému „hybridnímu“ řešení, anebo je nelze přesvědčivě vznést ani proti řešení „okasionalistickému“. Pokud jde o výtku na s. 48, odst. 2-3, mám za to, že i v „okasionalistickém“ řešení je zachována – ve formě „volitional ‘signal’“ (s. 48) – instituce našeho chtění *qua* činnosti. Pokud jde o výtku s. 48, odst. 4 – s. 49 odst. 1 (výklad hříšného jednání), nevidím důvod, proč by se údajné absurdity nedaly odvysvětlit poukazem na to, že ne vždy bude onen „volní signál“, jehož původce je konečný duch, korelován s fyzickou událostí, jejímž původcem je Bůh. Konečně pokud jde o výtku, že „if we are only occasionally active we cannot be the genuine cause of organisation of ideas into objects“ (s. 49), nenahlížím, proč by citované tvrzení mělo platit: činnost ve smyslu syntézy pocítovaných idejí nevyžaduje, narozdíl od aktů chtění, jejichž předmětem je zamýšlený tělesný pohyb, žádný korelát na úrovni souboru idejí, identifikovaného s tělem příslušného ducha.

(2) Mám určité výhrady vůči členění práce. Za prvé nenahlížím, proč celý oddíl 3.a. tvoří úvodní část 3. kapitoly a nikoli závěrečnou část 2. kapitoly – mám za to, že jde o završení prezentace Berkeleyho immaterialistické ontologie. Za druhé se mi zdá, že otázka smyslu či důvodu vtělenosti konečných duchů velmi organicky navazuje na tematiku těla jako hmatového orgánu v kontextu otázky po znacích odlišujících těla od ostatních fyzických věcí, zatímco otázku po činnosti ducha vůči jemu příslušejícímu tělu lze rozvinout a řešit nezávisle na obou zmíněných tematických okruzích. Proto bych předložil k úvaze změnu pořadí kapitol: kap. 4 –

kap. 3 (bez oddílu a.) – kap. 5. Nebo má autor nějaké zvláštní důvody pro stávající pořadí kapitol, které mi unikly?

Navzdory uvedeným připomínkám znovu konstatuji, že předložená práce má zřetelně nadstandardní úroveň jak po badatelské, tak po myšlenkové stránce. Jednoznačně ji proto doporučuji k obhajobě a předběžně navrhuji hodnotit ji jako *výbornou*.

V Praze dne 4. června 2018

Jan Palkoska